MAKTABGACHA TA'LIM YO'NALISHI TALABALARI UCHUN INGLIZ TILI O'QITISHDA INTERAKTIV DIDAKTIK MUHITNI YARATISH

Yuldasheva Umidaxon Maxmudovna
Andijon davlat pedagogika instituti
maktabgacha ta’lim kafedrasi o’qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalari uchun ingliz tili o'qitishda interaktiv didaktik muhitni yaratish masalasi ko'rib chiqilgan. Chet tillarni o'qitishda mavjud yondashuvlar tasnifi berilgan va interfaol ta'lim texnologiyalarining ahamiyati ta'kidlangan. Maqolaning asosiy qismi "Karusel" metodikasiga bag'ishlangan bo'lib, bu metod talabalarni ikki halqaga bo'lib, muloqot asosidagi o'quv faoliyatini tashkil etishga xizmat qiladi. "My Future Plans" mavzusida amaliy mashg'ulot namunasi keltirilgan. Tadqiqotda mazkur metodikaning afzalliklari va samaradorligi ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: interaktiv didaktik muhit, ingliz tili o'qitish, Karusel metodikasi, maktabgacha ta'lim, interfaol ta'lim texnologiyalari, kommunikativ yondashuv, nutqiy faoliyat.

Аннотация: В статье рассматривается вопрос создания интерактивной дидактической среды при обучении английскому языку студентов направления дошкольного образования. Представлена классификация существующих подходов к обучению иностранным языкам и подчеркнута важность интерактивных образовательных технологий. Основная часть статьи посвящена методике "Карусель", которая организует учебную деятельность на основе коммуникации, разделяя студентов на два круга. Приведен пример практического занятия по теме "My Future Plans". В

исследовании показаны преимущества и эффективность данной методики.

Ключевые слова: интерактивная дидактическая среда, обучение английскому языку, методика "Карусель", дошкольное образование, интерактивные образовательные технологии, коммуникативный подход, речевая деятельность.

Abstract: The article examines the creation of an interactive didactic environment for teaching English to students of preschool education. A classification of existing approaches to foreign language teaching is presented and the importance of interactive educational technologies is emphasized. The main part of the article is devoted to the "Carousel" methodology, which organizes communication-based learning activities by dividing students into two circles. A practical lesson example on the topic "My Future Plans" is provided. The research demonstrates the advantages and effectiveness of this methodology.

Keywords: interactive didactic environment, English language teaching, Carousel methodology, preschool education, interactive educational technologies, communicative approach, speech activity.

KIRISH

Chet tilini interfaol o‘qitish jarayonining samaradorligi ko‘p jihatdan metodik kategoriyalarning mazmunan aniq talqin qilinishi va ularning o‘zaro bog‘liqligiga asoslangan tizimli yondashuv bilan belgilanadi. Ta’lim jarayonida “**yondashuv**” tushunchasi umumiy, strategik darajadagi metodologik kategoriyalardan biri bo‘lib, o‘qitish tamoyillari, maqsadlari va asosiy konseptual asoslarini belgilaydi. Yondashuvlar o‘z mohiyatiga ko‘ra, til o‘rganishning falsafiy va psixolingvistik asoslarini aks ettiradi.

Chet tillarni o‘qitishda mavjud yondashuvlar quyidagicha tasniflanadi:

-Psixologik asoslar bo‘yicha**:** bixevioristik, kognitiv, konstruktivistik, integrativ yondashuvlar;

-Tilga yondashuv bo‘yicha**:** lingvistik, nutq, nutqiy faoliyat yondashuvi;

-O‘qitish uslubi bo‘yicha**:** to‘g‘ridan-to‘g‘ri (intuitiv), ongli (kognitiv), faoliyatga asoslangan (shaxsga yo‘naltirilgan, kommunikativ faoliyatga asoslangan).

Bu yondashuvlar pedagogik qarashlar va til o‘rganish nazariyalarining rivojlanishiga mos holda shakllanadi. Masalan, kommunikativ yondashuv tilni o‘zaro muloqot vositasi sifatida o‘rgatishni maqsad qilgan bo‘lsa, kognitiv yondashuv til o‘rganuvchining aqliy faoliyati va idrok jarayonlariga urg‘u beradi. **Interfaol ta’lim texnologiyalari** — bu o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlovchi, muloqotga asoslangan o‘quv jarayonini tashkil etishga qaratilgan texnologiyalar majmuidir. Bular: “aqliy hujum”, “debate”, “ko‘p nuqtali muhokama”, “interaktiv taxta”, “padlet”, “jamoadagi ishtirok” kabi vositalarni o‘z ichiga oladi. Shu o’rinda talabalarni dars mashg’ulotlariga qiziqtirish maqsadida quyidagi metodni tavsiya etdik: ***“Karusel” metodi*** — bu muloqot asosidagi o‘quv faoliyatini tashkil etishga xizmat qiluvchi, didaktik jihatdan puxta o‘ylangan va psixologik jihatdan talabalarni erkinlikka, izchil fikrlashga va faol ishtirokga undovchi samarali metodlardan biridir. Mazkur texnologiya mohiyatan o‘zaro fikr almashish asosida talabaning nutqiy va ijtimoiy faolligini faollashtiradi. Dars davomida talabalar ikki guruhga — *ichki* va *tashqi halqaga* bo‘linadi. Ichki halqa a’zolari joyida qolgan holda suhbatdosh rolini bajarsalar, tashqi halqa a’zolari esa belgilangan vaqt oralig‘ida (odatda har 30–60 soniyada) bir suhbatdoshdan boshqasiga o‘tib, yangi fikr, yangi nuqtai nazar va yangi muloqot kontekstiga moslashib boradilar. Bunday shakldagi muloqot, bir qarashda oddiy ko‘rinsa-da, aslida tilni ijtimoiy faoliyat sifatida o‘zlashtirishda chuqur psixolingvistik asosga ega bo‘lib, talabani har safar o‘z fikrini yangidan tashkil etishga undaydi. Dars jarayoni o‘qituvchi tomonidan belgilangan mavzular atrofida tashkil etiladi.

Masalan, “*My Future Plans*” kabi mavzular shaxsiy fikr bildirishga, nuqtai nazarni asoslash va ifodalashga qulay imkoniyat yaratadi. Bunday mavzularda talabalar har safar turli suhbatdoshga o‘z rejalari haqida so‘zlab berar ekan, u nafaqat grammatika yoki lug‘aviy birliklarni amalda qo‘llaydi, balki o‘z fikrini qisqa, lo‘nda, mantiqan asoslangan shaklda yetkazishga odatlanadi. Bu esa o‘z navbatida tanqidiy fikrlash, nutq madaniyati va nutqiy strategiyalarni rivojlantiradi. Karusel texnologiyasi yordamida tashkil etilgan mashg‘ulotlarda o‘qituvchi — moderator, yo‘naltiruvchi va ilhomlantiruvchi rolida qatnashadi. U mashg‘ulot boshlanishida talabalarni mavzuga tayyorlaydi, fikrlashni faollashtiruvchi savollar beradi, harakatni qarsak yoki musiqa orqali boshqaradi va nihoyat, dars yakunida refleksiya uchun yo‘naltiruvchi savollar orqali umumlashtirishni amalga oshiradi. Bunday boshqaruv o‘qituvchidan nafaqat didaktik nazorat, balki kommunikativ sezgirlikni ham talab qiladi. Talabalar esa dars davomida ijtimoiy-psixologik jihatdan muloqotga jalb qilinib, o‘z fikrlarini turli kontekstlarda takomillashtiradilar, ya’ni har safar yangi suhbatdosh oldida o‘z bayonini yangilab, so‘zlar tanlashda ehtiyotkorlik va aniqlik sari intiladilar. Mazkur metodikaning afzalligi shundaki, u talabalarni faol tinglovchi va faol muloqotdosh sifatida bir vaqtning o‘zida shakllantiradi. Har bir suhbat — bu yangi fikr, har bir savol — yangi tahlil imkoniyati, har bir qarama-qarshi nuqtai nazar esa talabaning pozitsiyasini chuqurlashtirish imkonidir. Bu metodika orqali dars jarayoni monologik emas, balki ko‘p tomonlama, interaktiv va reflektiv muhitda kechadi. Talabalar o‘zaro bahs qiladi, bir-birining fikrini to‘ldiradi, e’tiroz bildiradi, asoslaydi — shu tariqa, chet tili faqat grammatika emas, balki shaxsiy va kasbiy o‘zlikni ifodalovchi vositaga aylanadi.

"My Future Plans"

1. Do you have a clear vision for your future?

2.Why is it important to have a plan?

3.What does your dream profession look like?

O‘qituvchi dars mavzusiga oid asosiy iboralar va gap tuzilmalari bilan tanishtiradi. Guruh doskasiga yoki slaydga quyidagi strukturaviy ifodalar chiqariladi:

1.*I plan to… / I hope to… / My goal is to…*

2.*After graduation… / In the future I would like to…*

3.*I want to become… because…*

4.*One day I dream of…*

Talabalar ushbu iboralar yordamida juftlikda kichik gaplar tuzib, o‘z rejalari haqida qisqa fikr bildiradilar. Bu tayyorgarlik bosqichi Karuselda faol ishtirok etish uchun asos bo‘ladi.

Talabalar ikki halqaga bo‘linadi:

1.Ichki halqa – harakat qilmaydi, suhbatdoshni kutadi.

2.Tashqi halqa – har 60 soniyada bir qadam chapga harakat qiladi va yangi suhbatdosh bilan suhbatlashadi.

O‘qituvchi tomonidan mavzuga doir kartochkalar beriladi (mavzu, savol yoki muammoli vaziyat). Har bir kartochka 1 daqiqalik suhbatni rag‘batlantiradi:

1.Tell your partner about your future profession and why you chose it.

2.Convince your partner that your dream job is meaningful.

3.What do you want to achieve in five years?

4.How will you combine your career with lifelong learning?

Suhbatlar davomida talabalar o‘z fikrlarini har safar boshqacha, betakror tarzda ifodalashga intiladi. Bu esa ularni takroriy mashq orqali nutqni mustahkamlashga emas, balki harakatda fikrni o‘stirishga undaydi. Shu tariqa talabalar har bir suhbatdosh orqali o‘z fikrini yanada aniqlashtiradi, lo‘nda va mantiqiy bayon qilishni o‘rganadi.

Dars yakunida o‘qituvchi talabalar bilan umumiy tahlil qiladi:

Which ideas were repeated the most?

Did you discover new perspectives on your future?

Which partner gave you a strong impression and why?

Was it difficult to speak under time pressure?

Talabalar fikr bildiradi, o‘z o‘zini tahlil qiladi, darsdagi faolligini baholaydi. Shu orqali metakognitiv tafakkur shakllanadi.

Shunday qilib, Karusel metodikasi darsda nutqiy faoliyatni interfaol shaklda tashkil etish, talabalarni fikr almashuv orqali tilni ongli ravishda o‘zlashtirish va o‘z ijtimoiy-madaniy nuqtai nazarini ifodalashga yo‘naltirilgan samarali yondashuvdir. U talabada nafaqat lingvistik kompetensiyani, balki kommunikativ madaniyatni, ijtimoiy javobgarlikni va kasbiy fikrlashni shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur metodika, ayniqsa, oliy ta’lim muassasalarida maktabgacha ta’lim yo‘nalishida tahsil olayotgan bo‘lajak pedagoglar uchun zamonaviy chet tilini o‘qitish texnologiyalarining ajralmas qismi sifatida qo‘llanishi zarur.

ADABIYOTLAR

1. Zimnyaya I.A. Psychology of teaching foreign language at school/ M:Education, 1991.

2. Н.А. Бонк Учебник английского языка. Бишкек 1997.

3. К.Д. Ушинский Собрание сочинений Том 10 Материалы к третьему тому Педагогической Антрополгии 1950.

4. Rixon, S. Young learners of English: Some research perspectives. Harlow, UK: Longman, 1999.